

Búcsúzunk

Szentandrassy István festőművésztől...

Hosszú évtizedeken át türelemmel és méltósággal viselt betegséggel küzdve, 63 éves korában 2020. február 26-án elhunyt a magyarországi cigányság kulturális közéletének ikonikus alakja, Szentandrassy István Kossuth-díjas festőművész.

Legutóbb 2019/6. számunkban közöltük alkotásait a *BALÁTSÁG* címlapján és belső borítóján.

Munka közben
Nyári Gyula felvétele, 2005

Szentandrassy István 1957. augusztus 26-án született Budapesten. Számos életrajzi portréjában őszintén beszélt arról, hogy állami gondozottként nőtt fel, ennek ellenére nagyon szépnek és tartalmasnak tartotta gyermekkorát. „Lelencként” nem érezte a roma-magyar ellentéteket, kamaszként nem is értette ezek fogalmát. Péli Tamás festőművészt egy gyermektáborban ismerte meg, itt találkozott először a cigány kultúrával és saját cigány identitásával is, amely gyökeresen megváltoztatta és megfordította életét. Betegségéből, családi háttéréből fakadó szorongásait először versekbe öntötte, és barátjának, Kovács József Hontalannak mutatta meg azokat, akivel együtt elemezték az írásait. Az irodalmi találkozók, beszélgetések és Péli Tamás személyes varázsára kezdett el rajzolni, festeni. Szent (ahogyan oly sokan emlegették) képzőművészeti pályájának fő inspirátora és mestere is Péli Tamás lett, akiről még évtizedekkel halála után is úgy beszélt, mint akivel álmában és alkotás közben is folyamatosan beszélget, de legtöbbször veszekszik.

Műveire az erőteljes tárgyiasság, gyakran a plasztikus formaalakítás, a felfokozott expresszivitás és a jelképpalkotás jellemző. Zaklatott, drámai hangvételű kompozícióin a cigányság ősi, balladisztikus hagyományai és alakjai elevenednek meg. Olajképeinek színvilágát a sötét, barnás tónusok uralják.

Jelentős munkái közé tartoznak az ikonszerű stilizációval megalkotott Madonna-képek, Federico García Lorca *Cigány románcok* című versciklusa által inspirált festménysorozata és *Triptichon* című alkotása. 1998-ban – mesteréhez hasonlóan – hatalmas méretű, 45 méter nagyságú olajképet készített. Kiállított többek között Bécsben, New Yorkban, Prágában, Stuttgartban.

2007-ben adta ki *Angyalok nyelvén* című festményalbumát. 1995-ben megkapta a Pro Urbe Budapest, 1999-ben pedig a Kisebbségekért díjat. 2012-ben az indoklás szerint a cigányság ősi, balladisztikus hagyományait és alakjait sajátos színvilággal ábrázoló műveierért, csodálatos Madonna-képeiért, a hazai cigány kultúra megőrzésében és széles körű megismertetésében szerzett elévülhetetlen érdemeiért, külföldön is nagy sikert aratott kiállításaiért, példértékű művészetéért kapta meg a Kossuth-díjat.

2018-ban a Magyar Posta Zrt. a nemzetközi roma nap alkalmából az 1956-os forradalom és szabadságharc cigány hőseit ábrázoló bélyegkisívet bocsátott ki Szentandrassy István festményeiből. Az 1956-os forradalomban számos cigány harcolt a szovjet megszállók ellen. Volt közöttük zenész, ápoló, segédmunkás, de négy hónapos terhes kismama is. Szentandrassy István Kossuth-díjas festőművész ezeknek a hősöknek állított emléket roma szabadságharcosokat ábrázoló festménysorozatával, amelyet a postán megvásárolható bélyegeken láthatunk viszont.

Az Elekes Attila tervezte bélyegeken Hrozova Erzsébet, Csányi Sándor és Dilinkó Gábor, Cziffra György, Fátyol István, Dandos Gyula, „Kócos”, Kolompár Mátyás, Kóté Sörös József és Strausz Károly alakja jelenik meg. A tíz darabos sorozat 50 ezer példányban került forgalomba.

Hosszú évtizedeken át betegeskedett, de egészségi problémái ellenére aktív közösségi életet élt, részt vett szinte az összes roma kulturális és közéleti rendezvényeken. Tanított, előadásokat tartott a Keresztény Roma Szakkollégiumokban és nyári gyermek-táborokban.

A RomNet által szervezett több kulturális rendezvényen tartott előadást, beszélgetett fiatalokkal. Hosszú órákon át tartott beszélgetései örökre emlékeztetésekké maradtak.

Hidvégi-B. Attila
(RomNet)

A művészt az EMMI saját halottjának tekintette és hamvait a Fiumei úti Sírkert Művészpárcellájában, március 12-én helyezte örök nyugalomra.

Kormos Sándor költő 79 éves korában tért meg Teremtőjéhez. A magyarországi szlovákság egyik ikonikus alakja, *Pilisszántó* szülötte, szlovákul és magyarul egyaránt örökérvényű igazságokat megfogalmazó, sokkötetes költő. 1941. április 10-én született Pilisszántón. Általános iskolai tanulmányait szülőfalujában kezdte ugyan, de már hét évesen a budapesti szlovák iskolába került. Az érettségiig ez az intézmény volt a második otthona. Felsőfokú tanulmányait is a fővárosban végezte, a Tanítóképző Intézetben és az ELTE szlovák-orosz szakán szerzett diplomát. Dolgozott a Magyarországi Szlovákok Demokratikus Szövetségében, a magyarországi szlovákok hetilapjánál, a *Ludové noviny* szerkesztőségében, a budapesti és békéscsabai szlovák iskolában, illetve hosszú éveken át a Tankönyvkiadóban. Utolsó munkahelye az Etnikum Kiadó volt. A 70. születésnapjára 2011-ben készült portréfilmmel emlékezett rá a DOMOVINA szlovák magazin. A portréműsor szerkesztő-rendezője Bencsik János volt.

Kormos Sándor munkásságát folyóiratunk is nyomon követte: közöltük magyar és szlovák nyelvű verseit, rendszeresen részt vett zenés, irodalmi *BΛ-RĀTSĀG*-délutánjainkon, ahol bemutatkozott gitáros pedagógusként is, diák tanítványaival.

Folyóiratunkban megjelent verseivel búcsúzunk tőle.

Kormos Sándor versei

Csöndváramban

Csöndből húzok magam köré falat,
dobhártyából ajtót-ablakot,
s valahol a hallóküszöb alatt
csöndváramban mélyen hallgatok.

Váram körül feneketlen árok,
túlsó partján hamis dallamok.
Szivárványra hiába is várok,
nem létező hídon ballagok.

Pilisszántó, 1980

Bajtai László
felvétele

Egyedül

Egyedül maradtam
falakat döngetni,
egyedül maradtam
hegyeket görgetni,
egyedül maradtam.

De sokan maradtak
magukat szeretni,
sötét lelkülettel
csillagot temetni,
be sokan maradtak!

Újjászületés

Égzengető szívdobogással
szétrobbantom síromat,
porrá zúzott sziklasírkő
porfelhőkben rám szakad.

Csapra verem sebeimet,
megmosakszom a vérembe,
s újszülöttként megtisztultan
fejest ugrom az életbe.

Földrengető érces hangon
kiáltok egy harsányat,
mint kit élve eltemettek,
s föld méhéből föltámad.

Szomjas tudóm teleszívom
kápráztató napfényvel,
tűzlobbantó leheletem
sziporkázzék fagy-éjben.

Éhenkórász metsző fogam
belevágom a szép szóba,
csillapítom halálos éhem
igazságot majszolva.

Van, aki megvéd

Saját fajtám
nevet rajtam,
hogyha ajkam
anyanyelven sóhajt.

Kérdik nyersen,
hogy van merszem
szlovák versben
ostorozni sok bajt.

Szólj most nyelvem
magyar nyelven,
s add vissza a leckét,
talán akad egy-két
magyar, aki megvéd.

Kinek nem csak
saját nyelve,
hanem mások
anyanyelve is
oltári szentség!

Első szempont

A költő harcol a nyelvéért,
nem dicsőségért, nem bérért.

Látja a sok-száz érdeket,
nem ferdíti a tényeket.

Szól és máris kitör a botrány,
puszta léte forog kockán,

s gyakran torkán akad a szó,
ha felvillan az a ragadozó

torkának ugró éles kés:
Első szempont a megélhetés!

Pilisszántó, 1974